

УДК 351.74:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2024-1.10>

Євгеній КИЄНКО-РОМАНИЮК

аспірант спеціальності «Публічне управління та адміністрування» ступеня вищої освіти «Доктор філософії», Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

kyuynkoromanyukye@gmail.com

ORCID: 0009-0006-5683-1593

Е-УРЯДУВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ТА ВИКЛИКИ У ПЕРІОД КРИЗИ

Анотація. Метою статті є аналіз філософських засад й визначення можливостей та обмежень е-урядування у публічному управлінні під час кризи. Стаття розглядає філософський аспект теми, а саме цінності та принципи, що лежать в основі електронного урядування, досліджує їх вплив на формування сучасного суспільства та розвиток громад.

Методологія дослідження є наукові праці, законодавство та концепції, пов'язані з е-урядуванням, публічним управлінням та філософією, основні тенденції у розвитку е-урядування та їх взаємозв'язок з філософськими концепціями у період кризи.

Наукова новизна роботи. У дослідженні представлено основні концепції, що лежать в основі е-урядування, та розкрито їх філософські корені й вплив на сучасне публічне управління. Це дозволило виявити не лише технологічний аспект, а й фундаментальні ціннісні принципи, що лежать в основі систем електронного управління.

В контексті публічного управління обґрунтовуються можливості електронної системи оперативного реагування та координування дій влади і громади. Аналізується низка обмежень, зокрема недостатність доступу до технологій, проблеми кібербезпеки та економічні обмеження. У період кризи важливо підтримувати довіру громадськості. Електронні системи повинні забезпечувати прозорість та достовірність інформації, оскільки це визначає рівень готовності громадськості дотримуватися рекомендацій та взаємодіяти з державними органами. Кризові ситуації можуть вимагати швидких змін у функціонуванні електронних систем. Гнучкість та легкість впровадження змін є ключовими якістьми, які дозволяють адаптувати електронні механізми до нових викликів. Важливо забезпечити високий рівень конфіденційності даних у період кризи, оскільки електронні системи мають бути стійкими до кіберзагроз та забезпечувати безпеку особистої інформації.

Висновки. Ефективне використання соціальних мереж у публічному управлінні дозволяє оперативно інформувати громадськість, виявляти та реагувати на проблеми, а також залучати громадян до активної участі. Завдяки урахуванню цих аспектів, можливе розширення розуміння ролі е-урядування в публічному управлінні в період нестабільності та змін.

Ключові слова: публічне управління, механізми е-урядування, електронні технології управління.

Ievgenii KYIENKO-ROMANIUK

Postgraduate student, Vinnytsia Academy of Continuing Education

kyuynkoromanyukye@gmail.com

ORCID: 0009-0006-5683-1593

E-GOVERNANCE IN PUBLIC ADMINISTRATION: PHILOSOPHICAL ASPECT AND CHALLENGES IN TIMES OF CRISIS

Abstract. The aim of the article is to analyze the philosophical foundations and identify the opportunities and limitations of e-government in public administration during the crisis. The article examines the philosophical aspect of the topic, namely the values and principles underlying e-government, and explores their impact on the formation of modern society and community development.

Scientific novelty. The study presents not only the basic concepts underlying e-governance, but also reveals their philosophical roots and impact on modern public administration. This allows us to reveal not only the technological aspect, but also the fundamental value principles underlying e-government systems.

In the context of public administration, the author substantiates the capabilities of an electronic system for rapid response and coordination of government and community actions. A number of constraints are analyzed, including lack of access to technology, cybersecurity issues, and economic constraints. During a crisis, it is important to maintain public trust. Electronic systems must ensure transparency and reliability of information, as this determines the level of public willingness to follow recommendations and interact with government agencies. Crisis situations may require rapid changes in the functioning of electronic systems. Flexibility and ease of implementation of changes are key qualities that allow electronic mechanisms to adapt to new challenges. It is important to ensure a high level of data confidentiality during a crisis, as electronic systems must be resistant to cyber threats and ensure the security of personal information.

Conclusions. *Effective use of social media in public administration allows for prompt public information, identification and response to problems, and engagement of citizens in active participation. Taking these aspects into account will allow us to expand our understanding of the role of e-government in public administration in times of instability and change.*

Key words: *public administration, e-government mechanisms, electronic management technologies.*

Постановка проблеми. На початку 1980-х років розпочалися динамічні та багатогранні соціально-економічні перетворення, спричинені стрімким розвитком електронних технологій в управлінні. На сьогодні використання комп'ютерів та Інтернету набуло широкого розповсюдження, щодня зростає кількість користувачів ресурсів глобальної мережі та відповідно обсяг можливостей. Технології, пов'язані з глобальною мережею проникають не лише у бізнес-структури, приватне сфери життя громадян, а й у сферу публічного управління. Інтернет є важливим інструментом доступу до інформації, знань та взаємодії. Потенційно мережеві технології несуть з собою можливості для розвитку багатьох сфер суспільного життя, зокрема публічного управління.

Контакти громадян з представниками публічного управління (як центрального, так і місцевого) завдяки електронним технологіям значно спростились і розширились. Сьогодні, в епоху Інтернету, ми все частіше говоримо про електронний офіс, електронне адміністрування або електронні послуги. За допомогою Інтернету ми можемо не лише шукати інформацію, пов'язану з можливостями вирішення офіційних питань в режимі он-лайн, а також і вирішувати їх.

Разом з тим владні структури у контексті механізмів публічного управління розвитком е-врядування на засадах клієнтоорієнтованості зустрічаються з низкою протиріч, серед яких, наприклад, потреба у вдосконаленні послуг щодо забезпечення населення ефективними й швидкодіючими державними послугами та традиційними механізмами управління, необхідність стимулювання інновацій та гнучкості у розвитку е-врядування, розвиток е-врядування в умовах обмежених ресурсів тощо. Ці протиріччя визначають необхідність вирішення проблем ефективних механізмів публічного управління розвитком е-врядування на засадах клієнтоорієнтованості в умовах кризового періоду.

В умовах сучасних глобальних трансформацій, а особливо в період кризи, питання електронного урядування в сфері публічного

управління стає надзвичайно актуальним та важливим. Кризові ситуації, такі як війна, економічні кризи, епідеміологічні загрози, розкривають необхідність ефективних механізмів управління, а е-урядування може стати важливим інструментом в управлінні в умовах невизначеності та зміни. Філософський аспект дослідження дозволяє розкрити основні принципи та цінності, на яких ґрунтується е-урядування, визначити його роль у формуванні сучасного суспільства та визначити етичні та соціокультурні аспекти його впливу. У контексті кризових явищ розвиток механізмів е-урядування робить публічне управління спроможним бути спрямованим на задоволення потреб громадян в умовах публічного управління в період кризи. Розуміння та вирішення цих викликів є ключовим для оптимізації публічного управління та забезпечення стійкості суспільства в умовах труднощів. Таким чином урахування філософських засад е-урядування дозволяє аналізувати його ефективність в контексті викликів, що виникають у період кризи.

Аналіз дослідження проблеми. Модернізацію інструментарію публічного управління та адміністрування відповідно до потреб громади, глобальних викликів, покращення соціально-економічних детермінант досліджували і висвітлювали у своїх працях: Білик О. О., Василенко Н. В., Герасимюк К. Х., Іванюта П. В., Жарая С. Б., Коваль Г. В., Ковальова Т. В., Коротич О. Б., Кухарчук П. М., Красіловська З. В., Липовська Н. А., Мазур Г. Ф., Радиш Я. Ф., Семко М. І., Халецька А. А., Халецький А. В., Хожило І. І, Шевчук І. В. та інші науковці України та зарубіжжя [1], [2], [3], [6]. Дослідженню пріоритетів, форм та інструментів реформування систем публічного адміністрування в ЄС присвятили свої праці Чукут С. А., Загвойська О. В., Федірко О. А., Федірко Н. В. та інші [4], [5].

Пріоритетною метою України та Європейського Союзу впродовж крайніх десяти років 21 століття було створення «інтелектуальної Європи» шляхом підтримки цифрової трансформації суспільства й використання електронних технологій в публічному управлінні.

Чинні політичні документи України та ЄС свідчать, що досягнення цифрової трансформації Європи залишається, поряд з екологічною трансформацією, найважливішим завданням та викликом. Згідно з підготовленою стратегією до 2025 року під назвою «Формування цифрового майбутнього Європи» ЄС повинен 1) розробляти, впроваджувати та використовувати технології, які приносять користь людям; 2) забезпечувати розвиток справедливої та конкурентоспроможної економіки, заснованої на цифрових технологіях, продуктах і послугах; 3) формувати відкрите, демократичне та стале суспільство. Крім того, криза, спричинена спочатку COVID-19, а потім російсько-українською війною, продемонструвала необхідність прискорення цифрової трансформації. Як зазначила Комісія у своєму повідомленні «Цифровий компас до 2030 року», виклики крайніх років спричинили радикальну зміну ролі та сприйняття цифрової трансформації в суспільствах та економіках країн Європи й спричинили прискорення цього процесу. Цифрові технології стали зараз незамінними для роботи, навчання, розваг, спілкування, покупок та доступу до всіх видів послуг – від охорони здоров'я до освіти і культури [7].

Мета статті полягає в розкритті філософських засад та цінностей, що лежать в основі е-урядування в сфері публічного управління, а також в обґрунтуванні та аналізі викликів, які ставляться перед системою е-урядування в період кризи. Зосереджуючись на філософському аспекті, стаття визначає роль е-урядування в формуванні сучасного суспільства, розглянувши його соціокультурні аспекти. Серед завдань: виявлення можливостей та обмежень е-урядування в контексті публічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Послуги е-урядування – це технологічні послуги, які забезпечують цифрову взаємодію між органами врядування й громадянами, органами врядування й бізнесом, органами врядування й працівниками та органами врядування й місцевими відомствами. Беручи до уваги обсяг інвестицій в електронні технології, зроблені урядом та місцевими радами, а також їх потенціал для трансформації державних послуг, аналіз наявного стану є вкрай необхідним. Проте, як зазначають українські дослідники, більшість

організацій не мають діючих процесів оцінювання, особливо в державному секторі; оцінювання е-урядування залишається складним питанням, особливо через проблеми, що лежать в його основі. Ці складнощі пов'язані з великою кількістю зацікавлених сторін і відповідних політичних, соціальних і фінансових інтересів, комбінованим соціальним й технічним характером оцінки, а також складністю кількісного визначення переваг і втрат [1; 2; 3; 4].

У становленні державної політики щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні виокремлюють три етапи. Перший етап, 1998–2006 роки, асоціюється із прийняттям перших Законів України у сфері нормування електронного документообігу та інформатизації, таких як «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про національну програму інформатизації», «Про електронний цифровий підпис», а також актів уряду, які визначали основи нормативно-правової бази інформатизації. Цей період також відзначився заснуванням систем (телекомунікаційної, національних інформаційних ресурсів) та інформатизацією стратегічних напрямів розвитку економіки, безпеки, оборони, а також соціальної сфери. Другий етап припадає на період ухвалення Законів України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» та «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», а також інших нормативно-правових актів, в яких було здійснено конкретизацію та деталізацію зазначених законів. В Законі України «Про Основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», виходячи з матеріалів Женевської декларації принципів, визначено поняття «інформаційного суспільства» як «орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток суспільства, в якому кожен може створювати та накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, забезпечуючи можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя». Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» № 537 акцентує увагу на використанні інформаційно-телекомунікацій-

них технологій з метою розвитку державного управління, поліпшення взаємодії між державою та громадянами, створення електронних форм контакту між органами державної влади та органами місцевого самоврядування та фізичними й юридичними особами. Третій – основний етап розвитку електронного урядування припадає на період з 2015 року. Варто зазначити, що цьому передувало підписання Коаліційної угоди парламентських фракцій Верховної Ради України у 2014 році та схвалення Президентом Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015). Тоді ж до розробки програмного забезпечення залучили волонтерів та іноземних фахівців і почали розрізняти моделі розвитку e-Gov 1.0 та e-Gov 2.0.

В Україні, як і в усіх інших країнах, котрі розвивали і продовжують розвивати електронне урядування, можемо відслідкувати наступні індикатори впровадження. На перших порах ініціювалося створення веб-ресурсів різних міністерств, відомств та державних установ і організацій, які містять інформацію про їхню місію і напрямки діяльності. Сайти державних органів, як правило, не підтримувалися централізовано й не об'єднувалися в єдиний портал. Наступним кроком була поява перших ознак інтерактивності, таких як можливість громадян задати питання та отримати відповідь, послуговуючись електронною поштою. Також громадяни могли слідкувати за діяльністю державних органів влади: вони регулярно публікували новини на електронних сторінках своїх сайтів. Поступово інтерактивність ставала звичною і невимушеною. З'явилась можливість проводити низку операцій через сервіси в онлайн-режимі, такі як: стати на чергу у сервісний центр, сплатити штрафи, оплатити послугу, замовити документ, продовжити дію низки ліцензій, патентів тощо. Це значно конкретизувало роботу електронного управління, зорієнтувавши його не лише на інформування, але й на задоволення конкретних запитів громадян-клієнтів, а також спонукало до наступного кроку – створення фахових сайтів для центральних та місцевих органів влади з метою підтримки означених сервісів. Далі портали різних відомств і служб було об'єднано з можливістю проводити трансакції, котрі раніше передбачали безпосереднє звернення грома-

дян до органів державної або місцевої влади. Такі портали в регіонах дозволили реєструвати підприємства, оформляти низку фінансових документів, легалізувати іноземні документи тощо. Вони об'єднали спектр адміністративних послуг, серед інших й недержавного сектора (системи електронної комерції, інтернет-банкінгу). На сьогодні продовжується формуватися електронна система державного управління на основі єдиних стандартів, а також урядовий портал як точка доступу до системи послуг для клієнтів – як окремих громадян, так і для бізнес-структур. Провідні науковці і практики України та зарубіжжя вважають, що створення електронної системи волевиявлення (електронного голосування) стане найближчим часом вершиною розвитку електронної демократії та впровадження е-урядування.

Оцінювання електронного урядування є важливим завданням, разом з тим з низкою викликів. Його важливість полягає в тому, що уряд прагне реформувати державне та публічне управління й зменшити адміністративний і фінансовий тягар шляхом надання послуг в режимі онлайн. Виклики, які визначені в літературі для розробки системи оцінювання електронного урядування, полягають в існуванні різних зацікавлених сторін, складності кількісного визначення витрат і вигод, а також в урахуванні як соціальних, так і технічних аспектів. Існуючі підходи до оцінювання зосереджені на готовності національних урядів надавати державні послуги в електронному вигляді. Широко застосовувані системи оцінювання, здається, ігнорують перспективу громадян, в той час як різноманітні показники ефективності, які відображають задоволеність громадян, показують, що оцінювання електронного уряду залишається незрілою і неоднозначною сферою. Більше того, існуючі підходи можуть визнавати неефективність, але не враховують можливості стратегічного вдосконалення для оптимізації послуг електронного урядування.

Можливості та обмеження е-урядування в контексті публічного управління можна розглядати з декількох поглядів. З одного боку, електронні системи дозволяють швидко передавати і обробляти інформацію, що дозволяє державним органам оперативно реагувати на ситуації в період кризи та вживати необхідні заходи. Е-урядування сприяє покращенню координації

дій між різними рівнями влади, що є важливим у період кризи, та може полегшити доступ до ресурсів й послуг для населення під час кризи, що допомагає забезпечити необхідність і підтримку. Взаємодія між органами може бути полегшена за допомогою електронних платформ. Засоби електронної комунікації дозволяють владним структурам ефективно спілкуватися з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами, надаючи точну та актуальну інформацію. Разом з тим, у деяких випадках, особливо в менш розвинених регіонах, може бути недостатній рівень доступності та використання технологій для всієї громади, що обмежує можливість е-урядування. Великий обсяг інформації, що поступає в електронні системи в період кризи, може створювати труднощі в обробці та аналізі, а також може виникати проблема фейкової інформації. Також збільшується ризик кібератак в кризовий період, зокрема під час війни, що може негативно впливати на функціонування електронних систем та порушувати збереження конфіденційної інформації. Окрім того, варто зважити, що впровадження та підтримка е-урядування вимагає значних економічних ресурсів, які можуть бути обмеженими у період кризи.

Кризові періоди, часи цивілізаційних змін часто породжують необхідність швидкої інтеграції нових технологій для ефективного відновлення та розвитку регіонів. У час кризи ефективні механізми е-урядування можуть стати важливим інструментом для забезпечення безпеки, координації гуманітарної допомоги та ведення адміністративних процесів. Під час повоєнного відновлення, застосування інноваційних технологій у сфері е-урядування може прискорити процеси відбудови і забезпечити прозорість та ефективність використання ресурсів. Крім того, розвиток е-урядування

в регіональному контексті може сприяти створенню нових можливостей для місцевих громад та підприємств, щоб активно взяти участь у процесах регіонального відновлення та розвитку. Клієнтоорієнтовані електронні сервіси можуть полегшити взаємодію між владою та громадянами, сприяти привабливості регіону для інвесторів і забезпечити сталість соціальних та економічних процесів у період реконструкції.

Висновки. Аналіз філософського аспекту е-урядування в публічному управлінні дав можливість виокремити виклики, які виникають у період кризи. Аналізуючи цінності та принципи, що лежать в основі електронного урядування, ми визначили його потенціал для ефективного реагування на надзвичайні ситуації та координації дій урядових структур.

Серед аспектів, що сприяють удосконаленню механізмів розвитку ефективного використання е-урядування в умовах нестабільності та розумінню його важливої ролі у сучасному суспільстві нами визначено наступні: стійкість/вразливість електронних систем управління до різних ризиків, зокрема кіберзагроз та технічних неполадок; урахування системою електронного урядування особливостей взаємодії влади й громади в період кризи, зважаючи на роль соціальних мереж та засобів масової інформації; оптимізація електронних систем управління для кращого реагування на надзвичайні ситуації та підвищення ефективності публічного управління.

Майбутні дослідження можуть розглядати глибше аспекти сприяння удосконаленню механізмів розвитку ефективного використання електронного урядування в публічному управлінні, враховуючи вплив цих цінностей на формування сучасного суспільства та розвиток громади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білик О.О. Сучасні підходи до впровадження електронного документообігу у систему державного управління. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 4. С. 38–45.
2. Василенко Н.В. Формула успіху сучасного керівника: мотиваційний аспект. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 2. С. 33–39.
3. Іванюта П.В. КСУ (комплексна система управління) на сучасному стані розвитку державного управління в Україні. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 1. С. 34–42.

4. Чукут С.А., Загвойська О.В. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування / Збірник матеріалів науково-практичної конференції. За заг. ред. д-ра наук з держ.упр., проф. К., 2008. 1128 с.
5. Федірко О.А., Федірко Н.В. Напрями та інструменти реформування систем публічного адміністрування в ЄС. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1533>.
6. Education process digitalization and its impact on human capital of an enterprise Andriushchenko, Kateryna; Khaletska, Alina; Ushenko, Natalya; Zholnerchuk, Hanna; Ivanets, Iryna; et al. *Journal of Management Information and Decision Sciences*; London. 2021. Vol. 24, Iss. 5.
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade: web-site. URL: <http://surl.li/ezpgg>.

REFERENCES:

1. Bilyk, O.O. (2023). Suchasni pidkhody do vprovadzhennya elektronnoho dokumentoobihu u systemu derzhavnogo upravlinnya [Modern approaches to the implementation of electronic document management in the system of public administration]. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuous Education. Series «Ecology. Public Administration and Administration»*, 4, P. 38–45. Odesa: Helvetika Publishing House [in Ukrainian].
2. Vasylenko, N.V. (2022). Formula uspikhu suchasnogo kerivnika: motivatsiynny aspekt [The formula for the success of a modern leader: the motivational aspect]. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuous Education. Series «Ecology. Public Administration and Administration»*, 2, P. 33–39. Odesa: Helvetika Publishing House [in Ukrainian].
3. Ivanyuta, P.V. (2022). KSU (kompleksna systema upravlinnya) na suchasnomu stani rozvytku derzhavnogo upravlinnya v Ukraini [KSU (complex management system) on the current state of development of public administration in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuous Education. Series «Ecology. Public Administration and Administration»*, 1, P. 34–32. Odesa: Helvetika Publishing House [in Ukrainian].
4. Chukut, S.A., & Zahvoyska, O.V. (Eds.). (2008). Vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid vprovadzhennya elektronnoho upravlinnya [Domestic and Foreign Experience of E-Government Implementation]. Kyiv: 1128 p. [in Ukrainian].
5. Fedirko, O.A., & Fedirko, N.V. (2019). Napriamy ta instrumenty reformuvannya system publicnogo administruvannya v YES [Directions and Instruments of Public Administration Systems Reform in the EU]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 12. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1533> [in Ukrainian].
6. Andriushchenko, K., Khaletska, L., Ushenko, N., Zholnerchuk, H., & Ivanets, I., et al. (2021). Education process digitalization and its impact on human capital of an enterprise. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(5) [in English].
7. European Commission. (2021). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. Retrieved from <http://surl.li/ezpgg> [in English].